

Dr. M. Makarovičeva podrobno razčlenjuje tudi današnji obseg sodelovanja na podeželju in opisuje posamezne oblike vaških skupnosti (npr. skupnost sosedov, sorodnikov, botrov, povabljenecv ob slovesnostih ali življenjskih mejnikih itd.). Zelo različni načini kmečkega dela še danes pogojujejo, da se ohranja ali pa celo na novo vzpostavlja medsebojna pomoč med kmečkimi gospodinjstvi. To pogojujejo prebivalstvene razmere, lastništvo proizvodnih sredstev, kmetijska tehnologija, družabno-zabavni nagibi itd. Med pomembnimi razlogi, ki spreminjajo in celo krhajo medsebojno pomoč na podeželju, avtorica našteva naslednje: prodor mehanizacije v kmetijstvo in novi načini in oblike kmetovanja, zaposlovanje kmečkega prebivalstva v industriji, pomanjkanje mladih ljudi na podeželju ter splošno rahljanje medsebojnih vezi in odnosov na vasi. Skratka, medsebojna pomoč na podeželju je najbolj stvarna in urejena vaška tradicionalna družbena, čeprav nenapisana institucija (str. 71).

Delo je izrednega pomena tudi za področje agrarne geografije. Odkriva nam prav tiste vzvode, ki nam pomagajo spoznati vsakdanji utrip podeželskega dela in življenja. To se mi zdi še toliko pomembnejše, ker so poglavitne oblike in načini življenja neposredno vplivali na fiziognomijo podeželja. Obenem pa nam knjiga dr. Makarovičeve vsaj posredno nakazuje tudi razpad različnih oblik avtarkije, ki so jo pogojevali tržna preusmeritev kmetijstva, prodor mehanizacije in kemizacije kmetijstva itd.

Mnenja pa sem, da je glavna pomanjkljivost dela v samem izboru »vzorčnih naselij«. Za nas bi bilo izrednega pomena, da bi dobili tudi tako podroben vpogled v medsebojno pomoč v kmečkih naseljih, ki so na ravninah, pa v bližini starih ali novih mestnih ali industrijskih naselij. Prepričan sem, da bi mogli šele potem z veliko večjo trdnostjo in upravičenostjo predstaviti medsebojno pomoč na Slovenskem. Čeprav so v sklepnem delu knjige podane osnovne značilnosti vzajemne pomoči na vasi, pa imam čedalje močnejši vtis, da so te karakteristične večidel le za odmaknjena hribovska naselja. Navedba literature je tu in tam površna in pomanjkljiva. Tudi med besedilom je ostalo več tiskarskih napak.

Milan Natek

Jože Marinko, Razvoj in revitalizacija slovenske vasi. Metodologija vrednotenja in sprejemanja izhodišč za revitalizacijske posege v ruralnih naseljih. Izdala Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo Univerze E. Kardelja, Ljubljana 1979, 202 strani.

Čedalje vidneje se uveljavlja spoznanje, da predstavljajo kmečka naselja s pripadajočim zemljiščem vrednoten socialno-gospodarski organizem, ki ima v posameznih družbeno-gospodarskih sistemih različno veljavo. Podoba je, da se je večje zanimanje za naše podeželje pričelo šele z uzakonjenimi smernicami policentričnega razvoja SR Slovenije, ko postaja smotrnejše gospodarjenje s prostorom in njegovo varovanje za kmetijske namene ena izmed osrednjih poudarkov našega dolgoročnega razvoja. Zato ni presenetljivo, da se je pričelo v zadnjem desetletju zanimanje za naše podeželje, njegova naselja in za njegovo prebivalstvo. Poleg že tradicionalnega proučevanja, ki so ga namenjale podeželju posamezne stroke (npr. geografija, zgodovina, etnologija), posegajo v novejšem času na njegovo področje še številne druge stroke. Med njimi velja še posebej poudariti sociologijo in arhitekturo. Tudi pričujoče delo, ki je bilo napisano kot magistrska naloga v okviru interdisciplinarnega podiplomskega študija urbanističnega in prostorskega planiranja na fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani, je neposreden izraz poglobljenega in kar se da empiričnega spoznavanja številnih sestavin, s katerimi je mogoče opredeliti in ovrednotiti posamezno kmečko naselje.

Neenakomerni razvoj, kakršnega doživlja Slovenija z naglo industrializacijo in deagrarizacijo, je spodbudil avtorja knjige, da se je lotil študija slovenske vasi z dveh vidikov: še vedno živi na našem podeželju skoraj tri petine prebivalstva; zelo skromno so proučeni prostorska kompozicija in arhitekturni spomeniki podeželja. Vse to predstavlja bogato kulturno dediščino, ki je neločljivo povezana z našo kulturno pokrajino. S proučitvijo teh je avtor želel spoznati osnovne sestavine

prostora in kriterije za njegovo vrednotenje. Šele na tej osnovi je bilo mogoče izdelati metodologijo za vrednotenje in sprejemanje izhodišč za prenovitve in oživiljanje ruralnih naselij.

V ospredju študije so prikazana številna svojstva kmečkih in ruralnih naselij. Vas ali kmečko naselje je po Marinkovem mišljenju tista zaokrožena naselbinska enota, ki izključno sloni na agrarnih dejavnostih. Med ruralna naselja pa šteje tista naselja na podeželju, ki jih je že zajela deagrarizacija, a še nimajo urbaneškega značaja (str. 18—19).

Avtorjev osnovni namen je bil, da z eksaktnim vrednotenjem razčleni slovensko vas in da ovrednoti njene posamezne sestavine. Prikazane oziroma razčlenjene so štiri temeljne značilnosti oziroma sestavine vaških naselij: 1) V skupini geografsko-ekoloških značilnosti so večinoma opredeljeni pokazatelji, ki prvenstveno označujejo kvaliteto naravnega okolja v okviru posameznega naselja (nadmorska višina, strmine pobočij, kamninska sestava površja, kvaliteta prsti in zraka; sem sodijo tudi rekreativne, kulturne, estetske ter ekološke vrednosti naravnega okolja). 2) Z antropogenimi danostmi je prikazana kvaliteta ustvarjenega okolja. V tem delu so podrobno obravnavane zgradbena sestava poslopj, komunalna opremljenost naselij, prikazana je spomeniško-varstvena vrednost (arhitekturna vrednost) naselij ali le posameznih objektov, pa ocena likovno-prostorskih kvalitete naselij ter kvaliteta stavbne dediščine. 3) Socio-demografske značilnosti naselij so prikazane na osnovi členitve rasti števila prebivalstva ter predvidenega demografskega razvoja. Nadalje so ovrednotene demografske in ekonomske sestavine prebivalstva pa socialna in prostorska mobilnost prebivalstva, stopnja urbanizacije ter odnosi med posameznimi socialnimi sloji. 4) V skupino socio-ekonomskih pogojev so prikazane značilnosti osnovnih skupin dejavnosti, kakor tudi posebne funkcije posameznih naselij (npr. spalna, počitniško-turistična, zdraviliška itd.). V sklepnem delu knjige se ukvarja avtor s posameznimi izhodišči ter njihovimi opredelitvami za prenovitev (revitalizacijo) slovenskih vasi.

Ob prebiranju Marinkove knjige o Razvoju in revitalizaciji slovenske vasi znova spoznavamo neprecenljivo vrednost temeljnih geografskih spoznanj, ki jih je mogoče neposredno vključiti v prenovitvene načrte slovenskega podeželja. Prepričan sem, da kolikor bo ostala naša stroka s svojimi osnovnimi spoznanji tudi odprta drugim vedam, ne bo imela večjih težav pri vključevanju v interdisciplinarna proučevanja. In vsakomur, ki se bavi z geografijo podeželja in njegovimi naselji, odkriva Marinkova knjiga, ki je metodološko izredno natančna in dognana, številne prvine in sestavine, s katerimi moramo računati pri pojasnjevanju in opredeljevanju funkcij posameznih naselij.

Milan Natek

Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja — 20. stoletje: Fančič a r f, Občina Ljutomer, Ljubljana 1981, 86 str. + pril.; Zmago Š m i t e k, Občina Kočevje, Ljubljana 1981, 82 + (12) str. Izdal Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze E. Kardelja v Ljubljani.

V zadnjih dveh desetletjih je naredila slovenska etnologija znaten korak naprej. To se kaže med drugim tudi v novi opredelitvi etnologije kot zgodovinske vede, obenem pa skuša s čedalje bolj kompleksnejšimi orisi razgrniti vpogled v sestavo socialnih skupin (slojev) slovenske družbe in oblik njihovega vsakdanjega življenja. Z novimi opredelitvami in usmeritvami etnoloških raziskav se je razširil predmet etnologije med drugim tudi na področje sociologije in (socialne) geografije. Zato je potrebno in koristno, da tudi geografija spremlja razvoj etnološke teorije in zasnovanost njene metodologije. Ob prebiranju etnoloških publikacij, ki so izšle v zadnjem desetletju, se kaže čedalje nujnejša potreba, da tudi geografija kot veda o pokrajini na novo izoblikuje in natančneje opredeli predmet svojega raziskovalnega dela. Prepričan sem, da se bo le tako izostrilo razmerje do številnih drugih »sciodnih in mejnih« družbeno-socialnih in prostorskih ved. Le ob jasno začrtanem predmetu proučevanja, ki ga opredeljuje delovno področje posamezne vede, je mogoče zanesljiveje sestaviti tudi izbor strok pri posameznih obsežnejših raziskovalnih projektih, ki terjajo interdisciplinarne posege.